درس ۶ زیست‌بوم‌ها در خطرند

مراقبت از زیست‌بوم‌ها بسیار اهمیت دارد، زیرا زیست‌بوم‌ها نقش بسیار مهمی در حفظ تعادل و پایداری محیط زیست دارند.
زیست‌بوم‌ها به عنوان خانه‌های زنده‌ای برای گونه‌های مختلف گیاهی و جانوری عمل می‌کنند و نقش اساسی در تأمین آب‌وهوا، تثبیت خاک، جذب کربن دی‌اکسید، تولید اکسیژن و ... دارند. از این‌رو حفظ و مراقبت از زیست‌بوم‌ها به عنوان یکی از اولویت‌های اصلی حفاظت از محیط زیست و حفظ تنوع زیستی مطرح است. به عبارت دیگر، حفظ زیست‌بوم‌ها، به معنای حفظ خود ما و نسل‌های آینده است.

- در دو قرن اخیر، میزان تغییرات زیست‌بوم‌های جهان، از تغییراتی که در تمام مدت عمرشان بر سیارهٔ زمین داشته‌اند، بیشتر بوده است.
- تغییرات دو قرن اخیر زمین عبارت‌اند از:
  1. ده‌ها گونهٔ جانوری و گیاهی منقرض شده‌اند.
  2. بسیاری از گونه‌ها در خطر انقراض قرار گرفته‌اند.
- وقتی **آخرین عضو** یک گونه می‌میرد، دیگر تولیدمثلی صورت نمی‌گیرد و آن گونه **کاملاً منقرض** می‌شود.

زیستگاه‌ها چرا و چگونه تخریب می‌شوند؟

- در دو سه قرن اخیر، انسان در علوم و فناوری پیشرفت‌های چشم‌گیری داشته و در مقابل به شدت به محیط زیست خود، لطمه وارد کرده است. تنوع زیستی زمانی در معرض خطر قرار می‌گیرد که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تخریب شود.

نتایج تخریب پوشش گیاهی در یک منطقه

1. غذا کم می‌شود.
2. شرایط محیطی نامناسب، گونه‌های جانوری را نیز از بین می‌برد.

مهم‌ترین عواملی که باعث تخریب زیستگاه‌ها می‌شوند

1. ایجاد و گسترش شهرها و روستاها، ساختن پل، جاده، ساختمان‌ها و سدها، بدون برنامه‌ریزی و توجه به جنبه‌های زیست‌محیطی
2. فعالیت‌های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه‌ها
3. مصرف‌گرایی و تولید انبوه زباله
4. شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات

مطالعهٔ موردی

- **ویژگی‌های جنگل‌های استوایی:**

1. **پیچیده‌ترین زیست‌بوم‌های** جهان‌اند و **ریه‌های زمین** نامیده شده‌اند.
2. غنی‌ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارند. $\frac{۳}{۴}$ تنوع زیستی جهان مربوط به این جنگل‌هاست.
3. حدود **۵۰ درصد اکسیژن سیارهٔ زمین و ۵۰ درصد رطوبت جوّ** را تولید می‌کنند.
4. تأثیرگذار بر آب‌وهوای کل سیارهٔ زمین (قابلیت جذب **دی‌اکسید کربن** و تبدیل آن به اکسیژن)
   در اثر فعالیت‌های انسان و استفاده از سوخت‌های فسیلی وارد جوّ می‌شود.
5. خاستگاه اولیهٔ بسیاری از درختان میوهٔ جهان **(موز، نارگیل، انبه)**
6. کاربرد داشتن در تولید انواع محصولات غذایی، دارویی، **مواد اولیهٔ صنعتی** (قهوه، کاکائو، روغن، لوازم آرایشی، عطر، کائوچو، لاستیک و خمیردندان)
7. عصارهٔ گیاهان استوایی در ترکیب بسیاری از داروهای شیمیایی **(معالجهٔ سرطان)** به کار می‌رود.

جنگل‌زدایی

- **جنگل‌زدایی** یعنی از بین بردن کامل جنگل‌ها در یک ناحیه.

روش‌های جنگل‌زدایی

(۱) سوزاندن جنگل‌ها
(۲) خالی‌کردن زمین از درختان با هموارساز یا بولدوزر
(۳) بریدن درختان با اره برقی

اثرات سوزاندن و قطع درختان

- بیشترشدن کربن دی‌اکسید واردشده به جو } **گرم‌ترشدن زمین**
- بیشترشدن اثرات گازهای گلخانه‌ای

تخریب جنگل‌های بارانیِ استوایی

- در برخی کشورها مانند **برزیل** و **اندونزی** بسیار گسترش یافته است. در جنگل‌های **آمازون**، مدت‌های طولانی تعداد بسیار کمی از قبیله‌ها به صورت پراکنده زندگی می‌کردند.
- در ۵۰ سال اخیر **کشاورزی**، **دامداری**، **تجارت الوار** و **استخراج معادن طلا** و **بوکسیت (آلومینیم)**، موجب تخریب یا جنگل‌زدایی در این منطقه شده است.

راهکارهای جلوگیری از تخریب زیست‌بوم‌های جهان

۱. استفادهٔ خردمندانه

- ما باید از منابع طبیعی استفادهٔ **صحیح** و **خردمندانه** داشته باشیم.

چگونگی استفادهٔ خردمندانه از محیط زیست در جنگل‌های استوایی

(۱) برقراری تعادل میان استفادهٔ اقتصادی از جنگل‌ها و فرصت بازسازی آن‌ها
- میزان قطع درختان باید قاعده و قانون داشته باشد.
- وقتی درختی قطع شود، با برنامه‌ریزی مناسب درختانی جایگزین یا فرصت رویش درختی جدید به وجود آورده شود.

(۲) کشاورزی و دام‌پروری با روش‌های علمی و جدید به کشاورزان این منطقه آموزش داده شود.
(۳) با ایجاد پارک‌های وحش از گونه‌های جانوری و گیاهی در معرض خطر، مراقبت شود.

۲. همکاری بین‌المللی

- همهٔ کشورهای دنیا در آب و خاک و هوا شریک هستند، بنابراین باید بیشتر به تأثیر تصمیم‌گیری‌هایشان در محیط زیست سایر مناطق توجه کنند.
- برای حفاظت از زیست‌بوم‌ها و تنوع زیستی، همهٔ جوامع باید همکاری کنند.
- نهادها و سازمان‌های بین‌المللی باید جلوی زیاده‌خواهی کشورهای مستکبر و خودخواه را بگیرند.

مثال جنگ‌های طولانی‌مدت آمریکا در برخی کشورها و نیز استفادهٔ بسیار زیاد از سلاح‌های شیمیایی و مضر برای انسان و محیط زیست، آسیب‌های جبران‌ناپذیری را به مردم و محیط زیست آن کشورها وارد کرده است.

پرسش‌های درس ششم

جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب کامل کنید.

۱ در قبال میزان و نوع پیشرفت انسان، لطمه‌های زیادی به ..... وارد شده است.
۲ ریه‌های زمین، ..... هستند.
۳ نهادها و سازمان‌های بین‌المللی باید جلوی زیاده‌خواهی کشورهای ..... و ..... را بگیرند.
۴ از بین بردن کامل جنگل‌ها در یک ناحیه را ..... می‌گویند. (هماهنگ ـ استان کرمان)
۵ پیچیده‌ترین زیست‌بوم جهان ..... است. (مشابه هماهنگ ـ استان فارس)

درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را مشخص کنید.

	درست	نادرست
۶ بیشترین میزان تغییرات زیست‌بوم‌های جهان در ۲ قرن اخیر بوده است.	○	○
۷ مصرف‌گرایی و تولید انبوه زباله یکی از عوامل تخریب زیستگاه‌ها در جهان است. (هماهنگ ـ استان کردستان و همدان)	○	○

۸ انسان برای ادامهٔ حیات مجبور به استفادهٔ صحیح و خردمندانه از منابع طبیعی است. (هماهنگ ـ استان مرکزی)

۹ جنگل‌زدایی منجر به گرم‌شدن کرهٔ زمین می‌شود.

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۱۰ برای جلوگیری از تخریب زیست‌بوم‌های جهان چه باید کرد؟

۱۱ تنوع زیستی چه زمانی در معرض خطر قرار می‌گیرد؟ (هماهنگ ـ استان ایلام)

۱۲ جنگل‌زدایی را تعریف کنید. (هماهنگ ـ استان مرکزی، فارس و گلستان)

۱۳ یک گروه توریست اهمیت جنگل‌های آمازون و علت تخریب آن را در جدول زیر دسته‌بندی کرده‌اند. آن را کامل کنید. (هماهنگ ـ استان کرمانشاه)

اهمیت جنگل‌های آمازون	علت تخریب
۱)	۱) تجارت الوار
۲) تأثیر بر آب‌وهوای کرهٔ زمین	۲) .....

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۱۴ نتایج تخریب پوشش گیاهی را نام ببرید.

۱۵ چرا در صحرای آفریقا تعداد گونه‌های در معرض خطر بسیار کم است؟ (هماهنگ ـ استان البرز)

۱۶ جنگل‌زدایی چه تأثیری در گرم‌شدن زمین دارد؟ (هماهنگ ـ استان زنجان و چهار محال و بختیاری)

۱۷ جنگل‌زدایی با چه روش‌هایی انجام می‌شود؟ (مشابه هماهنگ ـ استان گیلان)

۱۸ چرا جنگل‌های بارانی استوایی به ریه‌های زمین معروف‌اند؟ (هماهنگ ـ شهرستان‌های تهران)

۱۹ در ۵۰ سال اخیر چه اقداماتی موجب جنگل‌زدایی در جنگل‌های آمازون شده است؟ (هماهنگ ـ استان فارس)

۲۰ مهم‌ترین عواملی که باعث تخریب زیستگاه می‌شود را نام ببرید. (هماهنگ ـ استان کوگیلویه و بویراحمد، آذربایجان غربی و شرقی و خراسان رضوی)

۲۱ چگونه می‌توان از جنگل‌های استوایی خردمندانه استفاده کرد؟ (هماهنگ ـ استان کردستان، همدان، شهرستان‌های تهران، خراسان شمالی و یزد)

۲۲ بین استفادهٔ اقتصادی از جنگل‌ها و فرصت بازسازی آن‌ها چگونه تعادل برقرار می‌شود؟

۲۳ همکاری بین‌المللی، چگونه باعث کم‌شدن آسیب بر محیط زیست می‌شود؟

۲۴ دانش‌آموزی از برزیل دربارهٔ اهمیت جنگل‌های استوایی توضیحاتی می‌دهد. دو مورد از توضیحات او را بنویسید. (هماهنگ ـ استان فارس)

۲۵ هر سال تعداد زیادی درخت برای تولید کاغذ قطع می‌شود. پیشنهاد مناسبی برای کاهش استفاده از کاغذ ارائه دهید. (هماهنگ ـ استان مازندران)

۲۶ جدول مقابل را با توجه به سؤال‌های داده‌شده کامل کنید.

الف				ر	
ب	ا			و		ی
پ				و		

الف) مصرف‌گرایی از عوامل ..... زیستگاه‌ها است.

ب) جنگل‌های ..... ۵۰٪ اکسیژن و ۵۰٪ رطوبت جو را تولید می‌کنند.

پ) برای حفاظت از زیست‌بوم‌ها و تنوع زیستی، همهٔ ..... باید همکاری کنند.

گزینهٔ مناسب را انتخاب کنید.

۲۷ میزان تغییرات زیست‌بوم‌های جهان در چند سال اخیر، نسبت به گذشتهٔ آن بیشتر شده است؟

۱) ۱۰۰ سال ۲) ۲۰۰ سال ۳) ۳۰۰ سال ۴) ۲۰ سال

۲۸ کدام زیست‌بوم دارای غنی‌ترین تنوع گیاهی و جانوری است؟

۱) تایگا ۲) ساوان ۳) توندرا ۴) جنگل‌های استوایی

۲۹ کدام گزینه به یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث تخریب زیستگاه‌ها در جهان می‌شوند، اشاره می‌کند؟ (نمونه دولتی ـ استان تهران)

۱) ساخت و گسترش شهرها و روستاها با برنامه‌ریزی
۲) تخریب زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران
۳) تغییرات ناگهانی آب‌وهوایی به علت بلایای طبیعی
۴) فعالیت‌های صنعتی و تولید انبوه کالاها

۳۰ با توجه به لایه‌های جوّ زمین، در صورت از بین رفتن جنگل‌های استوایی، چند درصد رطوبت و اکسیژن کاهش می‌یابد؟

۱) تروپوسفر ـ ۵۰٪ رطوبت و اکسیژن (نمونه دولتی ـ استان خراسان رضوی)
۲) استراتوسفر ـ ۵۰٪ رطوبت و ۸۰٪ اکسیژن
۳) تروپوسفر ـ ۸۰٪ رطوبت و ۵۰٪ اکسیژن
۴) استراتوسفر ـ ۸۰٪ رطوبت و اکسیژن

۳۱ در کدام‌یک از کشورهای زیر، تخریب جنگل‌های استوایی گسترده‌تر است؟ (هماهنگ ـ استان کرمانشاه)

۱) هند ۲) کنیا ۳) برزیل ۴) چین

پاسخ‌نامهٔ درس ششم

۱. محیط زیست
۲. جنگل‌های بارانی استوایی
۳. مستکبر ـ خودخواه
۴. جنگل‌زدایی
۵. جنگل‌های بارانی استوایی
۶. درست
۷. درست
۸. درست
۹. درست
۱۰. ۱) استفادهٔ خردمندانه ۲) همکاری بین‌المللی
۱۱. وقتی که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تخریب شود.
۱۲. از بین بردن کامل جنگل‌ها در یک ناحیه
۱۳. ۱) وجود درختان غنی ۲) فعالیت‌های انسان و استفاده از سوخت‌های فسیلی
۱۴. ۱) در یک منطقه غذا کم می‌شود. ۲) شرایط محیطی نامناسب، گونه‌های جانوری را نیز از بین می‌برد.
۱۵. چون بیابان‌ها از نظر پوشش گیاهی فقیرند و فقط درختان یا بوته‌های خاردار که در مقابل خشکی هوا و تبخیر آب، مقاومت بالایی دارند می‌توانند در آن‌جا زندگی کنند. هم‌چنین انسان‌ها نیز کم‌تر به این منطقه نفوذ می‌کنند.
۱۶. با قطع درختان کربن دی‌اکسید توسط آن‌ها جذب نمی‌شود؛ بنابراین مقدار کربن دی‌اکسید افزایش می‌یابد و در نتیجه بر گازهای گلخانه‌ای تأثیر می‌گذارد و باعث گرمای زمین می‌شود.
۱۷. سوزاندن جنگل‌ها ـ خالی‌کردن زمین از درختان با هموارساز یا بولدوزر ـ بریدن درختان با اره برقی
۱۸. جنگل‌های بارانی استوایی ۵۰٪ اکسیژن جهان و ۵۰٪ رطوبت جو را تولید می‌کنند و به همین دلیل به ریه‌های زمین معروف هستند.
۱۹. کشاورزی ـ دامداری ـ تجارت الوار و استخراج معادن طلا و بوکسیت (آلومینیم)
۲۰. ۱) مصرف‌گرایی و تولید انبوه زباله‌ها ۲) شکار و تجارت اعضای بدن جانوران ۳) فعالیت‌های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه‌ها ۴) ایجاد و گسترش شهرها و روستاها، ساختن پل، جاده، ساختمان‌ها و سدها بدون برنامه‌ریزی و توجه به جنبه‌های زیست‌محیطی
۲۱. ۱) باید بین استفادهٔ اقتصادی از جنگل‌ها و فرصت بازسازی آن‌ها تعادل وجود داشته باشد. میزان قطع درختان باید قاعده و قانون داشته باشد و وقتی درختی قطع شود، با برنامه‌ریزی مناسب درختانی را جایگزین آن‌ها کنند و فرصت رویش دوباره به درختان بدهند. ۲) کشاورزی و دام‌پروری با روش‌های علمی و جدید که کم‌ترین آسیب را به محیط‌زیست می‌رسانند، به کشاورزان منطقه آموزش داده می‌شوند. ۳) با ایجاد پارک‌های وحش از گونه‌های جانوری و گیاهی در معرض خطر، مراقبت شود.
۲۲. ۱) میزان قطع درختان باید قاعده و قانون داشته باشد. ۲) وقتی درختی قطع شود، با برنامه‌ریزی مناسب درختانی را جایگزین یا فرصت رویش درختی جدید به وجود آورده شود.

۲۳. ۱ همهٔ کشورهای دنیا در آب و خاک و هوا شریک‌اند، بنابراین باید به تأثیر تصمیم‌گیری‌هایشان بر محیط زیست سایر مناطق، توجه بیشتری کنند. ۲ برای حفاظت از زیست‌بوم‌ها و تنوع زیستی، همهٔ جوامع باید همکاری کنند. ۳ نهادها و سازمان‌های بین‌المللی باید جلوی زیاده‌خواهی کشورهای مستکبر و خودخواه را بگیرند.

۲۴. ریه‌های زمین هستند. غنی‌ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارند ـ عصارهٔ گیاهان آن در ترکیب بسیاری از داروهای معالجهٔ سرطان به کار می‌رود.

۲۵. استفاده از تمام قسمت‌های کاغذ و گرفتن پرینت دورو ـ بازیافت کاغذ ـ مطالعهٔ فایل‌ها به صورت PDF و پرینت‌نگرفتن

۲۶. الف تخریب ب استوایی پ جوامع

۲۷. گزینهٔ ۲

۲۸. گزینهٔ ۴

۲۹. گزینهٔ ۴

۳۰. گزینهٔ ۱

۳۱. گزینهٔ ۳

CamScanner

درس ۷ جمعیت جهان

جمعیت جهان شامل انسان‌هایی از رنگ‌ها، فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف است. جمعیت همواره منبعی از تنوع، خلاقیت و پتانسیل برای توسعه و پیشرفت است.

کاهش مرگ‌ومیر در جهان

- در ماه‌های پایانی سال ۲۰۲۲ میلادی، جمعیت جهان از مرز ۸ میلیارد نفر گذشت.
- پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۲۰۵۰ میلادی، جمعیت جهان به حدود ۱۱ میلیارد خواهد رسید.
- رشد جمعیت جهان در سال‌های طولانی، ثابت یا ناچیز بوده است ولی در دویست سال گذشته، رشد جمعیت جهان **سیر صعودی** پیدا کرده است.
- از سال ۱۹۰۰ میلادی، افزایش جمعیت جهان چشم‌گیر بوده و از ۱ میلیارد و ۶۰۰ میلیون نفر به بیش از ۷ میلیارد نفر رسیده است.

علت اصلی رشد جمعیت جهان

کاهش مرگ‌ومیرها به ویژه مرگ‌ومیر کودکان که در گذشته بر اثر قحطی و بیماری بسیار بوده است، یکی از علت‌های اصلی رشد جمعیت بوده است.

- **عوامل مؤثر در رشد طبیعی جمعیت در یک مکان و در یک دورهٔ زمانی**
  - میزان موالید (تولدها)
  - میزان مرگ‌ومیرها
- **عوامل مؤثر در کاهش چشمگیر مرگ‌ومیر در جهان**
  - (۱) بهبود بهداشت
    - پیشرفت پزشکی و تجهیزات آن
    - **مهار بیماری‌های واگیردار** چون وبا، طاعون و ...
  - (۲) بهبود تغذیه
    - پیشرفت و گسترش **کشاورزی صنعتی** ← **افزایش تولید** مواد غذایی
    - پیشرفت وسایل حمل‌ونقل ← **انتقال غذا** به نواحی دورتر

- تفاوت میزان موالید و میزان مرگ‌ومیر، **رشد طبیعی جمعیت** را نشان می‌دهد.

جمعیت ثابت می‌ماند ← مرگ‌ومیر = موالید

جمعیت کاهش می‌یابد ← مرگ‌ومیر > موالید

جمعیت افزایش می‌یابد ← مرگ‌ومیر < موالید

رشد جمعیت در کشورهای جهان

- رشد جمعیت در همهٔ کشورها **یکسان نیست**. جمعیت برخی کشورها رو به افزایش و جمعیت برخی از کشورها رو به کاهش است.

رشد منفی جمعیت

اگر **درصد رشد جمعیت** یک کشور به **کم‌تر از صفر** برسد، یعنی میزان موالید کم‌تر از مرگ‌ومیرها شود، به این حالت، رشد منفی جمعیت می‌گویند.

- مشکلات کشورهای دارای رشد منفی جمعیت
  - (۱) افزایش جمعیت سالخورده و ازکارافتاده
  - (۲) محروم‌شدن جامعه از نیروی جوان برای تحصیل، علم‌آموزی، کار و پیشرفت
  - (۳) کاهش جمعیت کشور
  - (۴) نگرانی از آینده

توجه رشد و افزایش جمعیت در یک کشور می‌تواند یک نعمت بزرگ و مایهٔ پیشرفت آن کشور باشد. وقتی در آن کشور، برای **آموزش صحیح** و **تأمین شغل جوانان**، برنامه‌ریزی مناسب و سرمایه‌گذاری صورت گیرد.

- **طرح‌های برخی کشورها برای مقابله با کاهش جمعیت و تشویق به فرزندآوری**
  1. اعطای جایزه
  2. کمک مالی به خانواده‌های دارای فرزند
  3. واگذاری مسکن
  4. معافیت از پرداخت مالیات
  5. افزایش مرخصی تحصیلی و کاری مادران

کشتار یا انتقال اجباری مردم از مکانی به مکان دیگر یکی از عواملی است که سبب کاهش جمعیت در برخی نقاط جهان شده است.

مثال نسل‌کشی برخی بومیان استرالیایی و آمریکایی بعد از تصرف آن‌جا به دست اروپاییان. اسارت چند ده میلیون نفر از زنان و مردان آفریقایی و انتقال آن‌ها به اروپا و آمریکا برای کار

اثرات اجتماعی کاهش شدید و ناگهانی جمعیت:

۱) ایجاد شکاف بین نسل‌ها ۲) کاهش باروری در جامعه ۳) بالارفتن میزان افسردگی در جامعه

اثرات اقتصادی کاهش شدید و ناگهانی جمعیت:

۱) کم‌شدن جمعیت در سن کار ۲) بالارفتن فشار کار بر روی نیروی کار فعال در جامعه

۳) آسیب‌پذیری سیاسی جامعه

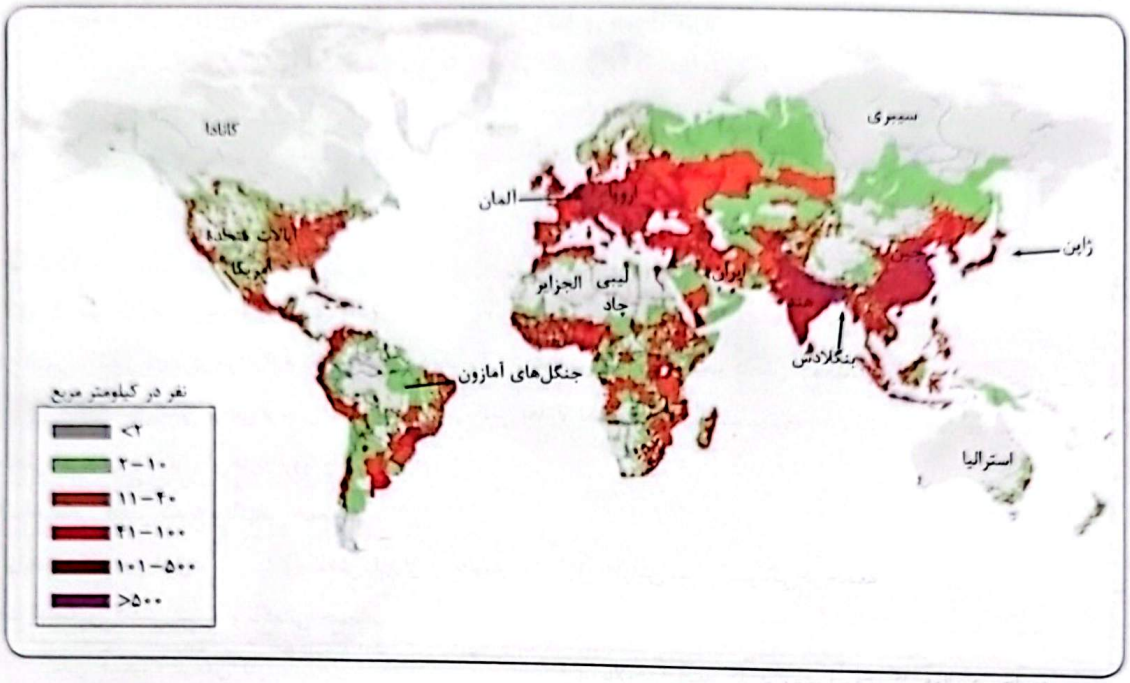
پراکندگی جمعیت

- **جمعیت در کرهٔ زمین به طور بسیار نامساوی و ناموزون پراکنده شده است**
  - برخی نواحی، بسیار کم‌جمعیت یا خالی از جمعیت‌اند.
  - برخی نواحی، تراکم بسیار زیاد جمعیت دارند.
- **عوامل جذب جمعیت**
  - عوامل طبیعی
    - آب‌وهوای **معتدل** با باران کافی
    - آب‌وهوای **موسمی**
    - جلگه‌های **آبرفتی** و **حاصلخیز**
    - نواحی دارای **منابع آب کافی**
  - عوامل انسانی
    - شهرهای **بزرگ** و **پایتخت‌ها**
    - نواحی **صنعتی**
    - مکان‌های **گردشگری** و **زیارتی**
    - امکانات **آموزشی، اقتصادی** و **بهداشتی**

مثال کشورهای **بنگلادش، ژاپن، آلمان، استرالیا** و **کانادا جذب جمعیت** دارند.

- **عوامل دفع جمعیت**
  - عوامل طبیعی
    - آب‌وهوای **گرم** و **خشک**
    - سرزمین‌های **بدون آب کافی** و **خاک حاصلخیز**
    - نواحی **مرتفع** و **سرد**
  - عوامل انسانی
    - نواحی **بدون امکانات** و **تسهیلات**
    - **آشوب** و **جنگ**

مثال مناطق **سیبری** و کشورهای **لیبی** و **چاد**، **دفع جمعیت** دارند.

تراکم جمعیت

تراکم جمعیت یا انبوهی جمعیت عبارت است از تعداد جمعیت در واحد مساحت (نفر در کیلومتر مربع)

تراکم جمعیت	کشور	علت
کم	استرالیا	کوهستانی‌بودن ـ آب‌وهوای گرم
	کانادا	آب‌وهوای سرد و یخبندان
	سیبری	سرمای زیاد ـ زمین‌های یخ‌بسته ـ نداشتن امکان کشاورزی
	چاد و لیبی	آب‌وهوای گرم و بیابانی ـ کمبود آب و خاک حاصلخیز
زیاد	ژاپن	باران کافی ـ رشد صنعت
	آلمان	آب‌وهوای معتدل ـ رشد صنعت
	بنگلادش	آب و خاک مناسب برای کشاورزی ـ باران کافی

جابه‌جایی جمعیت

- یکی از عواملی که موجب افزایش یا کاهش جمعیت یک مکان می‌شود، مهاجرت است.
- **مهاجرت**، رفتن مردم از جایی به جای دیگر، به منظور کار یا زندگی مهاجرت نام دارد.

انواع مهاجرت

(۱) **داخلی**، در داخل مرزهای یک کشور صورت می‌گیرد.

مثال
- مهاجرت روستاییان به شهرها
- مهاجرت کارگران فصلی در داخل کشور

(۲) **خارجی (بین‌المللی)**، از یک کشور به کشور دیگر صورت می‌گیرد.

مثال مهاجرت به کشور دیگر جهت کار

انواع دیگر مهاجرت

(۱) **اختیاری**، افراد با میل و تصمیم خود، برای دستیابی به زندگی بهتر مهاجرت می‌کنند.

◂ امروزه بعضی کشورها با تبلیغ برخی امکانات خود، مانند دانشگاه‌های معتبر یا فرصت‌های شغلی، مهاجران را از سایر کشورها به خود جذب می‌کنند.

(۲) **اجباری**، افرادی بدون میل خود و به دلیل عواملی چون خشکسالی، قحطی، جنگ و درگیری‌های سیاسی مجبور می‌شوند محل زندگی خود را ترک کنند و به محل دیگری بروند.

نمونه‌هایی از مهاجرت اختیاری

(۱) مهاجرت ۱۰۰ میلیونی **اروپایی‌ها**، به **استرالیا**، **آمریکای شمالی** و **جنوبی** جهت دستیابی به منابع و فرصت زندگی بهتر و منابع عظیم در این سرزمین‌ها

(۲) مهاجرت جهت پیوستن به دانشگاه‌ها و فرصت‌های شغلی در برخی کشورها

نمونه‌هایی از مهاجرت اجباری

(۱) مهاجرت مردم **فلسطین** از سرزمین‌های اشغالی

(۲) مهاجرت گروهی از **افغان‌ها** و **عراقی‌ها** و **سوریه‌ای‌ها** به کشورهای همسایه به دلیل شرایط جنگ و اشغال نظامی کشورهایشان

(۳) مهاجرت گروهی از مردم **عراق** از یک بخش به بخش دیگر کشور، به دلیل جنگ با گروه تروریستی **(وحشت‌افکن) داعش** به پشتیبانی آمریکا و هم‌پیمانانش

(۴) یکی از **بزرگ‌ترین مهاجرت‌های پناهندگان** در سال ۱۹۹۴ میلادی در **آفریقا** رخ داد که طی آن، در مدت **چهار روز** بیش از ۴۰۰ هزار نفر از مردم روآندا، به دلیل **جنگ‌های داخلی**، کشورشان را ترک کردند و به کشورهای همسایه پناهنده شدند.

افزایش شهرنشینی

◂ در صد سال اخیر، یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت جهان، گسترش شهرنشینی بوده است.

◂ در سال ۱۹۵۰ میلادی، تنها ۲۵ درصد از جمعیت جهان در نواحی شهری بودند، اما امروزه بیش از ۵۰ درصد از مردم جهان در شهرها زندگی می‌کنند.

◂ **دلیل رشد شهرنشینی و پیدایش شهرهای پرجمعیت**، مهاجرت گستردهٔ مردم از روستاها به شهرها، جهت کسب درآمد بیشتر و دستیابی به امکانات بهتر زندگی.

◂ **مشکلات افزایش جمعیت در شهرهای بزرگ جهان (به دلیل عدم برنامه‌ریزی)**

(۱) شدآمد (ترافیک) سنگین

(۲) آلودگی هوا

(۳) افزایش اختلافات طبقاتی

(۴) زاغه‌نشینی در حومهٔ شهرها

(۵) افزایش افراد بی‌خانمان (کارتن‌خواب‌ها)

◂ امروزه **مدیران** و **برنامه‌ریزان شهری** تلاش می‌کنند راه‌حل‌هایی برای مسائل و مشکلات افزایش جمعیت در شهرها بیابند که یکی از آن‌ها تقویت امکانات و اقتصاد روستایی است.

پرسش‌های درس هفتم

جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب کامل کنید.

۱ اگر درصد رشد جمعیت به کم‌تر از صفر برسد، به آن ..... می‌گویند. (هماهنگ ـ استان کردستان و قم)

۲ اگر مهاجرت در درون مرزهای یک کشور باشد، مهاجرت ..... نام دارد. (هماهنگ ـ استان قزوین)

۳ مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر را مهاجرت ..... می‌گویند. (مشابه هماهنگ ـ استان البرز)

۴ مهاجرت افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر را مهاجرت ..... می‌گویند. (هماهنگ ـ استان گلستان)

۵ تفاوت میان میزان موالید و میزان مرگ‌ومیر ..... جمعیت جهان را نشان می‌دهد.

درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را مشخص کنید.

	درست	نادرست
۶ علت اصلی رشد فوق‌العادهٔ جمعیت جهان در دویست سال گذشته مهاجرت بوده است. (هماهنگ ـ استان بوشهر و سیستان و بلوچستان)	○	○
۷ با مرگ‌ومیر زیاد و موالید کم، جمعیت کشور کاهش می‌یابد.	○	○
۸ ژاپن در شرق آسیا یکی از کشورهای پرتراکم جمعیتی است.	○	○
۹ در صد سال اخیر، یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت، گسترش مهاجرت بوده است. (هماهنگ ـ استان خراسان شمالی)	○	○
۱۰ به طور کلی جمعیت در کرهٔ زمین بسیار نامساوی و ناموزون پراکنده شده است. (هماهنگ ـ استان البرز)	○	○

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۱۱ نوع مهاجرت را در مثال‌های زیر مشخص کنید. (هماهنگ ـ استان بوشهر، آذربایجان غربی، گیلان و سمنان)

داخلی ـ خارجی ـ اجباری ـ اختیاری

الف) مهاجرت روستاییان به شهرها

ب) مهاجرت مردم فلسطین از سرزمین‌های اشغالی

پ) مهاجرت مردم اروپا به سرزمین‌های آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا

ت) مهاجرت آقای امیری از تهران به عسلویه برای کار در پارس جنوبی

۱۲ مهاجرت خارجی به چه نوع مهاجرتی گفته می‌شود؟

۱۳ عوامل طبیعی و عوامل انسانی جذب جمعیت را مشخص کنید. (هماهنگ ـ استان چهارمحال و بختیاری)

الف) مکان‌های گردشگری

ب) منابع آب کافی

پ) نواحی صنعتی

ت) آب‌وهوای موسمی

۱۴ برای هر یک از انواع مهاجرت‌های زیر یک مثال بنویسید. (هماهنگ ـ استان خوزستان)

الف) مهاجرت داخلی

ب) مهاجرت اجباری

۱۵ به دو مورد از عوامل طبیعی که باعث جذب جمعیت به یک منطقه می‌شود، اشاره کنید. (هماهنگ ـ استان خراسان رضوی)

۱۶ فرض کنید قصد دارید محل زندگی خود را برای دستیابی به زندگی بهتر ترک کنید و به استان دیگری مهاجرت کنید. مهاجرت شما از چه نوعی است؟

۱۷ دو عامل مهم در جهت کاهش مرگ‌ومیر در جهان را نام ببرید. (هماهنگ ـ استان کرمانشاه، قزوین، زنجان، ایلام و یزد)

۱۸ دو علت مهاجرت اجباری را نام ببرید. (هماهنگ ـ استان مازندران)

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۱۹ علت اصلی رشد جمعیت جهان چیست؟

۲۰ عامل بهبود بهداشت در کاهش مرگ‌ومیر را توضیح دهید.

۲۱ عامل بهبود تغذیه در کاهش مرگ‌ومیر را توضیح دهید.

۲۲ رشد طبیعی جمعیت در یک مکان و در یک دورهٔ زمانی به دو عامل بستگی دارد. آن‌ها را نام ببرید.

۲۳ منظور از رشد منفی جمعیت چیست؟ (هماهنگ ـ استان اردبیل)

۲۴ چرا وجود رشد منفی برای کشورها نگران‌کننده است؟ (مشابه هماهنگ ـ استان مازندران، آذربایجان غربی، هرمزگان و یزد)

۲۵ امروزه در بعضی از کشورها برای تشویق به فرزندآوری و مقابله با کاهش جمعیت چه طرح‌هایی اجرا می‌شود؟

۲۶ مهاجرت را تعریف کنید و انواع آن را نام ببرید. (هماهنگ ـ استان سیستان و بلوچستان)

۲۷ مهاجرت‌های زیر را با مثال تعریف کنید. (مشابه هماهنگ ـ استان البرز، گلستان و قم)

الف) داخلی ب) خارجی پ) اختیاری ت) اجباری

۲۸ عوامل طبیعی و انسانی جذب جمعیت در جهان را نام ببرید. (هماهنگ ـ استان چهارمحال و بختیاری، مرکزی، شهرستان‌های تهران و فارس)

۲۹ عوامل دفع جمعیت در جهان را نام ببرید.

۳۰ دلایل مهم رشد شهرنشینی و پیدایش شهرهای پرجمعیت را بنویسید.

۳۱ از مشکلات شهرهای بزرگ امروزی که بر اثر افزایش جمعیت به وجود آمده را نام ببرید. (دو مورد)
(هماهنگ ـ استان کهگیلویه و بویراحمد، کرمانشاه و کرمان)

۳۲ با توجه به متن، به سؤالات زیر دربارهٔ رشد منفی جمعیت پاسخ دهید. (هماهنگ ـ استان کردستان)

کشور آلمان در سال ۲۰۱۹ دارای رشد منفی جمعیت بوده است. این کشور برای نگه‌داری سالمندان سالانه هزینه‌های زیادی را می‌پردازد. حکومت آلمان با ارائهٔ طرح مرخصی ۱۴ماهه به والدین نوزاد موافقت کرد.

الف) از مشکلات ناشی از رشد منفی جمعیت در این کشور به یک مورد اشاره نمایید.

ب) از سیاست‌های تشویقی که سیاستمداران برای افزایش جمعیت به کار می‌برند به یک مورد اشاره نمایید.

۳۳ هر یک از عبارت‌های ستون «الف» را به عبارت مناسب در ستون «ب» وصل کنید.

الف	ب
علت اصلی رشد جمعیت جهان	کاهش مرگ‌ومیر
یک عامل کاهش مرگ‌ومیر	رشد منفی جمعیت در آسیا
روسیه	رشد منفی جمعیت در اروپا
لهستان	اختیاری
مهاجرت ۱۰۰ میلیون اروپایی به آمریکای شمالی	اجباری
مهاجرت کارگران فصلی	داخلی
	بهبود بهداشت

۳۴ جدول زیر را با توجه به سؤال‌های داده‌شده کامل کنید.

الف) علت اصلی رشد جمعیت جهان، کاهش ..... است.

ب) صحرای بزرگ آفریقا از عوامل ..... جمعیت برخوردار است.

پ) انواع مهاجرت، به صورت اختیاری و ..... است.

الف		ر		و			ر
ب	د						
پ					ا		

گزینهٔ مناسب را انتخاب کنید.

۳۵ در چه صورتی رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان مایهٔ پیشرفت کشور خواهد بود؟

۱) با ایجاد شغل‌های دولتی و ساخت انبوه مسکن

۲) با افزایش رفاه و امکانات زندگی و کاهش فقر

۳) با برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در زمینهٔ شغل و آموزش

۴) با گسترش آموزش مناسب، رایگان و همگانی

۳۶ یکی از راه حل‌های برنامه‌ریزان شهری برای حل مسائل افزایش شهرنشینی کدام است؟ (هماهنگ ـ استان خراسان شمالی)

۱) تقویت اقتصاد شهری ۲) توسعهٔ شهرک‌ها

۳) تقویت امکانات و اقتصاد روستایی ۴) کاهش ترافیک شهرها

۳۷ کدام گزینهٔ زیر از نوع مهاجرت اجباری نیست؟

۱) مهاجرت مردم روآندا ۲) مهاجرت افغان‌ها به ایران ۳) مهاجرت فلسطینیان ۴) مهاجرت اروپاییان به قارهٔ آمریکا

۳۸ خانوادهٔ محمد و سمانه چند سال پیش به علت حضور داعش، از عراق به ایران آمدند. نوع مهاجرت آن چیست؟ (هماهنگ ـ استان خراسان جنوبی، مشابه هماهنگ ـ استان تهران)

۱) داخلی ـ اجباری ۲) خارجی ـ اختیاری ۳) داخلی ـ اختیاری ۴) خارجی ـ اجباری

۳۹ کدام‌یک از عوامل زیر جزء عوامل انسانی جذب جمعیت است؟ (هماهنگ ـ استان خوزستان)

۱) باران کافی ۲) جلگه‌های آبرفتی ۳) نواحی صنعتی و گردشگری ۴) آب‌وهوای موسمی

۴۰ کدام‌یک از عوامل زیر جزء عوامل طبیعی جذب جمعیت هستند؟ (هماهنگ ـ استان سمنان و همدان)

۱) امکانات بهداشتی ۲) مکان‌های گردشگری ۳) دشت‌ها و جلگه‌های آبرفتی ۴) شهرهای بزرگ و پایتخت

۴۱ تفاوت میان میزان موالید و مرگ‌ومیر را چه می‌گویند؟ (هماهنگ ـ استان کرمان، مشابه هماهنگ ـ استان گلستان)

۱) تراکم جمعیت ۲) افزایش جمعیت ۳) رشد طبیعی جمعیت ۴) کاهش جمعیت

۴۲ کدام مورد از مشکلات مهاجرت به شهرهای بزرگ جهان نیست؟ (مشابه هماهنگ ـ استان کوگیلویه و بویراحمد)

۱) کاهش اختلاف طبقاتی ۲) شد آمد (ترافیک) سنگین

۳) افزایش افراد بی‌خانمان ۴) زاغه‌نشینی حومهٔ شهرها

۴۳ کدام‌یک از موارد زیر، از عوامل انسانی و اقتصادی مؤثر در تراکم جمعیت نیست؟ (هماهنگ ـ استان خوزستان)

۱) معادن و ذخایر زیرزمینی ۲) نواحی پررونق گردشگری

۳) نواحی صنعتی و کارخانه‌های متعدد ۴) مکان‌های دارای بازار

۴۴ نوع مهاجرت‌های زیر به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟ (مشابه هماهنگ ـ استان بوشهر و آذربایجان شرقی)

مهاجرت مردم روستایی در سیستان و بلوچستان به علت خشکسالی به شهری در گیلان ـ مهاجرت مردم اروپا به آمریکا و استرالیا ـ مهاجرت افغان‌ها به ایران بعد روی کار آمدن دولت طالبان

۱) اجباری ـ اختیاری ـ اختیاری ۲) داخلی ـ اختیاری ـ اجباری

۳) اجباری ـ اجباری ـ اختیاری ۴) اختیاری ـ اجباری ـ اختیاری

۴۵ مهاجرت گستردهٔ مردم اروپا در قرن نوزدهم به سرزمین‌های تازه کشف‌شدهٔ آمریکا و استرالیا چه نوع مهاجرتی بود؟ (نمونه دولتی ـ استان گلستان)

۱) اجباری ۲) اختیاری ۳) داخلی ۴) موقت

۴۶ کدام‌یک از موارد زیر، جزء عوامل انسانی دفع جمعیت در یک ناحیه به شمار می‌رود؟

۱) مکان‌های گردشگری ۲) نواحی گرم و خشک یا مرتفع و سرد

۳) دشت‌ها و جلگه‌های آبرفتی ۴) مکان‌های فاقد امکانات و تسهیلات

پاسخ‌نامهٔ درس هفتم

۱. رشد منفی جمعیت
۲. داخلی
۳. خارجی
۴. اختیاری
۵. رشد طبیعی
۶. نادرست؛ بهبود بهداشت و تغذیه بوده است.
۷. درست
۸. درست
۹. درست
۱۰. درست
۱۱. الف داخلی ـ اختیاری ب اجباری پ خارجی ـ اختیاری
ت داخلی ـ اختیاری
۱۲. مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر را مهاجرت خارجی می‌گویند.
۱۳. الف انسانی ب طبیعی پ انسانی ت طبیعی
۱۴. الف مهاجرت روستاییان به شهرها
ب مهاجرت مردم فلسطین از سرزمین‌های اشغالی
۱۵. آب‌وهوای معتدل با باران کافی ـ جلگه‌های آبرفتی و حاصلخیز
ـ آب‌وهوای موسمی (ذکر دو مورد کافی است.)
۱۶. مهاجرت اختیاری
۱۷. ۱ بهبود بهداشت ۲ بهبود تغذیه
۱۸. خشکسالی ـ جنگ
۱۹. کاهش مرگ‌ومیرها به ویژه مرگ‌ومیر کودکان که در گذشته بر اثر قحطی و بیماری بسیار بوده است.
۲۰. پیشرفت در پزشکی و تولید واکسن‌ها و آنتی‌بیوتیک‌ها، کنترل بیماری‌های واگیردار مانند وبا و طاعون.
۲۱. پیشرفت در کشاورزی صنعتی و ازدیاد تولید مواد غذایی، پیشرفت وسایل حمل‌ونقل و انتقال غذا به نواحی دورتر.
۲۲. رشد طبیعی جمعیت در **یک مکان** به دو عامل بستگی دارد:
۱ میزان موالید (تولدها) ۲ میزان مرگ‌ومیرها

CamScanner

۲۳. اگر درصد رشد جمعیت یک کشور به کم‌تر از صفر برسد، یعنی میزان موالید کم‌تر از مرگ‌ومیرها شود، به این حالت رشد منفی جمعیت می‌گویند.

۲۴. ۱ جمعیت سال‌خورده و از کار افتاده افزایش می‌یابد. ۲ جامعه از نیروی جوان برای تحصیل و علم‌آموزی و کار و پیشرفت محروم می‌شود. ۳ جمعیت کشور رو به کاهش می‌رود.

۲۵. ۱ اعطای جایزه ۲ کمک مالی به خانواده‌های دارای فرزند ۳ واگذاری مسکن ۴ معافیت از پرداخت مالیات ۵ افزایش مرخصی تحصیلی و کاری مادران.

۲۶. رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی، مهاجرت نام دارد. مهاجرت می‌تواند داخلی یا خارجی و اختیاری یا اجباری باشد.

۲۷. الف **داخلی**: در داخل مرزهای یک کشور صورت می‌گیرد. مانند ۱ مهاجرت کارگران فصلی در داخل کشور ۲ مهاجرت روستاییان به شهرها

ب **خارجی (بین‌المللی)**: از یک کشور به کشور دیگر صورت می‌گیرد؛ مانند مهاجرت از ایران به ژاپن جهت کار

پ **اختیاری**: افرادی با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر مهاجرت می‌کنند؛ مانند مهاجرت ۱۰۰ میلیون اروپایی به سرزمین‌های جدید؛ یعنی آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا، برای دستیابی به منابع بیشتر و فرصت بهتر زندگی

ت **اجباری**: افرادی بدون میل خود و به دلیل خشکسالی، قحطی، جنگ و درگیری‌های سیاسی مجبور می‌شوند محل زندگی خود را ترک کنند و به محل دیگری بروند. مانند مهاجرت گروهی از مردم عراق به دلیل جنگ دولت با گروه داعش.

۲۸. هوای معتدل، باران کافی، آب‌وهوای موسمی، دشت و جلگهٔ آبرفتی، منابع آب کافی

۲۹. نواحی گرم و خشک، نواحی مرتفع و سرد، نبود آب کافی، نبود خاک حاصلخیز

۳۰. مهاجرت گستردهٔ مردم از روستاها به شهرها به دلیل:

۱ درآمد بیشتر ۲ امکانات بهتر زندگی

۳۱. شدآمد (ترافیک) سنگین، آلودگی هوا، زاغه‌نشینی در حومهٔ شهرها

۳۲. الف هزینه‌های زیاد این کشور برای نگه‌داری از سالمندان

ب موافقت با طرح مرخصی ۱۴ماهه به والدین نوزاد.

۳۳. **علت اصلی رشد جمعیت جهان** ← کاهش مرگ‌ومیر

یک عامل کاهش مرگ‌ومیر ← بهبود بهداشت

روسیه ← رشد منفی جمعیت در آسیا

لهستان ← رشد منفی جمعیت در اروپا

مهاجرت ۱۰۰ میلیون اروپایی به آمریکای شمالی ← اختیاری

مهاجرت کارگران فصلی ← اجباری

۳۴. الف مرگ‌ومیر ب دفع پ اجباری

پاسخ‌نامهٔ تشریحی

۳۵. گزینهٔ ۳

۳۶. گزینهٔ ۳

۳۷. گزینهٔ ۴

۳۸. گزینهٔ ۴

۳۹. گزینهٔ ۳

۴۰. گزینهٔ ۳

۴۱. گزینهٔ ۳

۴۲. گزینهٔ ۱

۴۳. گزینهٔ ۱

۴۴. گزینهٔ ۲

۴۵. گزینهٔ ۲

۴۶. گزینهٔ ۴

CamScanner